

den reizigers hebben verschaft, toonen over het algemeen zooveel overeenkomst met die, welke bij de cultuurvolken de groote, niet in het teekenen geschoolde, massa produceert, dat de eenheid onmiskenbaar is; wie hiervan een indruk verkrijgen wil, doet wel, naast elkander te leggen de interessante collectie van teekeningen, welke Koch-Grünberg op zijn reis in Brazilië onder de Indianen heeft verzameld, en een deel der teekeningen, welke Kerschensteiner ¹⁾ van de Münchener schoolkinderen verkreeg; ook de collectie's van Levinstein ²⁾ en van Schuyten ³⁾ kunnen ter vergelijking gebruikt worden.

Noch prioriteit, noch universaliteit hebben aan de teekening blijvend den voorrang bezorgd. Evenals bij het kind, reeds aleer de kinderlijke leeftijd ten einde is, in de meerderheid der gevallen de teekening door het schrift verdrongen wordt, heeft bij de menschheid in haar geheel de teekening, als middel tot mededeeling van gedachten, plaats moeten maken voor het schrift. De teekening is wel een wereldtaal voor alle eeuwen, maar zij drukt veelal te vaag uit, wat zij bedoelt; zij schetst doorgaans slechts een kleine fractie van wat men innerlijk ziet en laat daardoor eene zoo buitengewoon groote speelruimte aan de phantasie van dengene, voor wien zij is bestemd, dat zij als voertuig van gedachten slechts in een beperkt aantal gevallen ten volle aan billijke eischen voldoet.

Toch zal het schrift haar zeker nimmer geheel kunnen verdringen; zij is n.l. niet alleen een uiting van het intellect, maar ook van ons aesthetisch besef; in tal van gevallen ligt aan haar minder het bedoelen ten grondslag, draagster te zijn van gedachten, dan wel om het artistiek gevoel, hoe weinig ontwikkeld dit dikwerf ook moge zijn, te bevredigen; het kind schept vermaak in het aanschouwen zijner teekeningen, pronkt er dikwerf zelfs mede; in de prent moge allereerst de voorstelling zelve de aandacht trekken, inzonderheid bij het jonge kind, betrekkelijk spoedig wordt toch ook op harmonie

1) Dr. G. Kerschensteiner, Die Entwicklung der Zeichnerischen Begabung, 1905.

2) Dr. S. Levinstein, l. c.,

3) Paedologisch jaarboek, 1904.